

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון: סיפור קצר

פרק שני: דרמה

פרק שלישי: רומאן ונובלה

פרק רביעי: שירה (שירת ימי הביניים, שירת נתן אלתרמן, שירת חיים נחמן ביאליק, שיר שלא נלמד)

מארבעת הפרקים עליך לבחור בשלושה פרקים ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – $\frac{1}{3}$ נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת לענות עליה.

(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.

(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – סיפור קצר (33 $\frac{1}{3}$ נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 1-3 (לכל שאלה – 16 $\frac{2}{3}$ נקודות).
אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.

שים לב: בשאלות 1-2 אפשר לענות גם על פי הסיפור "צלליות" מאת אמיר גוטפרוינד.

1. ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. תאר את הסיום של אחד מן הסיפורים הקצרים שלמדת, והסבר את התרומה של סיום זה לבניית משמעות הסיפור.
(11 נקודות)

ב. האם סיום זה הפתיע אותך? הסבר והדגם את דבריך. (5 $\frac{2}{3}$ נקודות)

2. תאר משבר בחייה של דמות מרכזית בסיפור קצר שלמדת.
לדעתך, האם משבר זה משקף גם את מצב החברה הסובבת את הדמות? הסבר והדגם את דבריך.

3. צלליות / אמיר גוטפרוינד

מהי הביקורת החברתית הבאה לידי ביטוי בסיפור "צלליות"? הסבר והדגם את דבריך.

פרק שני – דרמה ($33\frac{1}{3}$ נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 4-7.

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

4. האם לדעתך פעולותיו של הגיבור בטרגדיה שלמדת מושפעות מגורמים פנימיים (אישיותו), מגורמים חיצוניים או מגורמים פנימיים ומגורמים חיצוניים גם יחד? נמק והדגם את דבריך.

5. בעלילת טרגדיה יש שני שלבים עיקריים: 1. שיבוש הסדר התקין; 2. השבת הסדר על כנו. תאר שלבים אלה בעלילת הטרגדיה שלמדת, והסבר את תוצאותיהם.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

6. ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. תאר את תכונות האופי של דמות מרכזית במחזה המודרני שלמדת, והסבר כיצד תכונות אלה באות לידי ביטוי במחזה. ($23\frac{1}{3}$ נקודות)

ב. לדעתך, אילו מן התכונות שתוארות ראויות להערכה, ואילו מן התכונות ראויות לגינוי? נמק את דבריך. (10 נקודות)

7. ביצירות רבות מתוארים יחסים מסובכים בין בני משפחה או בין גבר לאישה שאינם בני משפחה. הסבר והדגם כיצד באים לידי ביטוי במחזה המודרני שלמדת יחסים מסובכים כאלה. הסבר את התרומה של היחסים שתוארות לבניית משמעות המחזה.

פרק שלישי – רומאן ונובלה ($33\frac{1}{3}$ נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 8-10.

שים לב: בשאלות 8-9 אפשר לענות גם על פי הרומאן "1984" מאת ג'ורג' אורוול.

8. ביצירות רבות יחסי אהבה, חברות או ידידות בין דמויות הם לעיתים נקודות אור במציאות קשה.

האם יחסים כאלה הם נקודת אור ברומאן או בנובלה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך.

9. ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. תאר את הסיוס של הרומאן או הנובלה שלמדת, וכתוב אם לדעתך סיוס זה נחשב "סוף טוב". ($18\frac{1}{3}$ נקודות)

ב. האם סיוס זה הפתיע אותך? נמק את דבריך, ובסס אותם על שלבים שונים בעלילה. (15 נקודות)

10. 1984 / ג'ורג' אורוול

הפילוסוף ז'אן ז'אק רוסו כתב כי "יש להעדיף חירות מסוכנת על עבדות שלווה".

האם לדעתך ווינסטון סמית, גיבור הרומאן "1984", נוהג על פי תפיסה זו?

הסבר והדגם את דבריך.

פרק רביעי – שירה (33 1/3 נקודות)

(שירת ימי הביניים, שירת נתן אלתרמן, שירת חיים נחמן ביאליק, שיר שלא נלמד)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 11-21:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת נתן אלתרמן (שאלות 11-17);
ועל שאלה אחת משירת חיים נחמן ביאליק או שיר שלא נלמד (שאלות 18-21)
(לכל שאלה – 2/3 נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 11-17.

שירת ימי הביניים

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

הים ביני ובינך / שמואל הנגיד

הים ביני ובינך / ולא אטה לַחלוֹתְךָ
ולא ארוץ בלב חרד / ואשב על קבורתך?
אמת, אם אעשה כזאת / אהי בוגד באַחוֹתְךָ!
אהה, אחי, אני יושב / עלי קברך לעמתך,
לך מכאוב בתוך לבי / כמכאובי במיתך.
ואם אתן לך שלום - / ולא אשמע תשובתך,
ולא תצא לפגשני / ביום בואי לאדמתך,
ולא תשחק בקרבתי / ולא אשחק בקרבך,
ולא תראה תמונתי / ולא אראה תמונתך,
למען כי שאול ביתך / ובקבר מעונתך -
בכור אבי וכן אמי, / שלומים לך באחריך,
ורוח אל תהי נחה / עלי רוחך ונשמתך!
אני הולך לארצי, כי / בארץ סגרו אותך.
ואנום עת ואיקץ עת - / ואת לעד בנומתך,
ועד בוא יום חליפתי / בלבי איש פרידתך!

הסבר באמצעות חמש דוגמאות כיצד כאב המשורר על מות אחיו בא לידי ביטוי בשיר.
בתשובתך כתוב גם על שתיים מדרכי העיצוב בשיר המסייעות לביטוי הכאב של המשורר.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

מְלִיצְתֵי בְּדֹאגְתֵי הַדּוֹפָה / שלמה אבן-גבירול

מְלִיצְתֵי בְּדֹאגְתֵי הַדּוֹפָה / וְשִׁמְחֹתֵי בְּאַנְחֹתֵי דְחוֹפָה,
 וְאִם אַרְאֶה שְׁחֹק – יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיתֵי שֶׁהִיא מְנִי קְטוֹפָה.
 "דִּידִי, הַלָּבָן עֶשֶׂר וְשֵׁשׁ / סֶפֶד וּבְכוֹת עָלַי יוֹם הָאֶסִּיפָה –
 אֲשֶׁר הָיָה לְהַמְשִׁיךְ בִּילְדוֹת / בְּלַחֵי כְּחַבְצֻלַת שְׁזוֹפָה?"
 שְׁפִטְנֵי לְבָבִי מְנַעֲרִי / וְעַל כֵּן הֵיטָה נִפְשִׁי כְּפוֹפָה,
 וְשֵׁם הַבֵּיץ וְהַמוֹסֵר מְנַתּוֹ / וְנִפְשִׁי הַחְרוּצָה שֶׁם קְצוֹפָה.
 "וַיִּמָּה בְּצַע בְּהִתְקַצֵּף? אֲבָל דָּם / וְקוֹנָה, כִּי לְכָל מִכָּה תְרוֹפָה!
 וַיִּמָּה יוֹעִיל בְּכוֹת עַל הַמְצוּקִים / וַיִּמָּה יוֹעִיל לְדַמְעָה הָעֵרוֹפָה?"
 וַיִּמָּה אוֹחִיל וְעַד כִּמָּה אֶיֱחַל – / וְהַיּוֹם עוֹד וְלֹא מְלֹאָה תְקוּפָה?
 וְטָרָם בּוֹא צָרִי גִלְעָד – וְיִמּוֹת / אֲנוּשׁ נִכְאָב אֲשֶׁר נִפְשׁוֹ נִגּוּפָה.

הסבר מהי החוויה האישית שבאה לידי ביטוי בשיר זה. הדגם את דבריך.
 בתשובתך כתוב גם על שתיים מדרכי העיצוב המסייעות לביטוי חוויה זו.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

חֵי אֶהְבֶּה / טדרוס בן-יהודה אבולעאפיה

חֵי אֶהְבֶּה, צְפָרִים, עוֹפוֹ אֵלַי אוֹהֲבִים
 וְשֵׂאוּ שְׁלוֹם כּוֹאֲבִים תּוֹף בּוֹר כְּלוֹא יוֹשְׁבִים,
 בֵּי תֵאמְרוּ כִּי רַעֲבִים הֵם צְמֵאִים, אֲבָל
 לָחֶם דְּמַעוֹת וְדָם לֵב אוֹכְלִים שׁוֹאֲבִים,
 יוֹשְׁבִים בְּבוֹר מֵאֲפֵל שֶׁפֵּל כְּנַפֵּל, וּבֵין
 פְּרַעוֹשׁ וַיִּתּוֹשׁ וְכַנְיִם לוֹהֲטִים שׁוֹכְבִים.
 חֵיּוֹת קְטַנוֹת אֲשֶׁר לֹא נִקְרְאוּ עוֹד בְּשֵׁם
 מִשְׁתַּקְשָׁקִין שֵׁם כְּמוֹ חוֹשְׁקִים בְּעֵת עוֹגְבִים,
 יִשְׂרָק זָבוּב לְדַבּוּרָה שֵׁם, וְשֵׁן יִחַרֵּק
 עֶכְבֵּר, וְיִחַדּוּ עָלַי נֶפֶשׁ וְגוּף אוֹרְבִים.
 הַנּוֹגְשִׁים צוֹרְרִים אֲצִים, וְהַשׁוֹטְרִים
 צוּוּ לְבַל יִתְּנוּ לָחֶם וְהַעוֹרְבִים.

הסבר את התרומה של תיאור בעלי החיים הנזכרים בשיר לעיצוב החוויה של המשורר בבית הכלא.

שירת נתן אלתרמן

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

יֵרַח / נתן אלתרמן

גַּם לְמַרְאֵה נֹשֵׁן יֵשׁ רִגַע שֶׁל הַלְדָּת.

שְׁמַיִם בְּלִי צְפוּר

זָרִים וּמְבַצְרִים.

בְּלִילָה הַסְּהוּר מוֹל חִלּוּנָה עוֹמְדָת

עִיר טְבוּלָה בְּבִכֵי הַצְּרָצְרִים.

וּבְרֵאוֹתָהּ כִּי דָרְךָ עוֹד צוֹפָה אֶל הַלֵּךְ

וְהַיָּרַח

עַל כִּידוֹן הַבְּרוֹשׁ

אֵתָה אוֹמֵר – אֵלֵי, הָעוֹד יִשְׁנֶם כָּל אֱלֹהִים?

הָעוֹד מְתָר בְּלַחַשׁ בְּשִׁלּוּמָם לְדָרֵשׁ?

מֵאֲגַמְיָהֶם הַמִּים נִבְטִים אֵלֵינוּ.

שׁוֹקֵט הָעֵץ

בְּאֵדָם עֲגִילִים.

לְעַד לֹא תַעֲקֹר מִמֶּנִּי, אֱלֹהֵינוּ,

תּוֹגַת צַעֲצוּעֶיךָ הַגְּדוֹלִים.

הסבר והדגם את התרומה של שלוש מן ההאנשות בשיר לבניית משמעותו.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

ליל קיץ / נתן אלתרמן

בית 1
דומיה במרחבים שורקת.
בהק הסכין בעין החתולים.
לילה. כמה לילה! בשמים שקט.
כוכבים בחתולים.

בית 2
זמן רחב, רחב. הלב צלצל אלפים.
טל, כמו פגישה, את הריסים הצעירי.
במגלב זהב פנס מפיל אפים
עבדים שחורים לרחב הרצירי.

בית 3
רוח קיץ שטה. עמומה. רוגשת.
על כתפי גנים שפתיה נשפכות.
רע ירקרק. תסיסת אורות וחסד.
רתיחת מטמון בקצף השחר.

בית 4
והרחק לגבה, בנהימה מרעבת,
עיר אשר עיניה זהב מצפות,
מתאדה בזעם, בתמרות האבן,
של המנדלים והכפות.

פרש את הבית השני בשיר, והסבר את תרומתו לעיצוב האווירה בשיר.

16. לפניך שיר בלי שם (המתחיל במילים "עוד אבוא אל ספך") מאת נתן אלתרמן.

קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

בית 1
עוד אבוא אל ספך בשפתיים כבות.
עוד אצניח אליך ידים.
עוד אמר לך את כל המלים הטובות,
שישגו,
שישגו עדיו.

בית 2
כי בירתך העני כה חשך לעת ליל
ועצוב בו ודאי לאין סוף.
וחיי שכרעו בלי הגיע אליך,
הסגרו לחוצות ולתף.

בית 3
אך פתאם את נוגעת כיד מבהיקה.
את פולחת כזכר נשכח.
הדממה שבלב, בין דפיקה לדפיקה,
הדממה הזאת
היא שלך.

הסבר את שלוש השורות המסיימות את השיר ואת הקשר שלהן לחווייה המתוארת בו.

17. קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

שיר משמור / נתן אלתרמן

<p>על פני הרחוב, אשר הדליק את הצללים, עכשו חטרות הצפרים אינן עפות, אבל בחורף מקולן בין העלים כל השדרות בעיר צוחות כמטרפות. עכשו שותקות הן, כי צפור אין בין עלים. החשך בא, מואר חשמל וגחלים.</p>	<p>4</p>	<p>בית 1</p> <p>שמרי נפשה, כחך שמרי, שמרי נפשה, שמרי חיה, בינתך, שמרי חיה, מקיר נופל, מגג גדלק, מצל חשך, מאבן קלע, מסכין, מצפרנים. שמרי נפשה מן השורף, מן החותך, מן הסמוך כמו עפר וכמו שמים, מן הדומם, מן המחכה והמושך והממית כמיבאר ואשכירים. נפשה שמרי ובינתך, שער ראשה, עורף שמרי, שמרי נפשה, שמרי חיה.</p>
<p>החשך בא, מואר חשמל של אותיות. מואר שלטים של אותיות ושל מלים. מאחורי מוטות ברזל וחקיות נושם הים, גדול וזר כבית-חולים. החשך בא, מואר חשמל ואותיות. החשך בא, מואר מלים וגחלים.</p>	<p>5</p>	<p>בית 2</p> <p>העיר חשכה. אין איש יודע מה זה עם. אין עם יודע מה זה איש ומה אשה. אך בחוצות, אך בחוצות בערב חם, בערב חם השט כצחק וכלחיתה, רצים על שתים השמים והים והשקיעה שנפדה מן העולם והדגלים והשפה החדשה האנשים והנשים, יינם, לחמם.</p>
<p>שמרי נפשה העיפה, שמרי נפשה, שמרי חיה, בינתך, שמרי חיה, שער ראשה, עורף שמרי, שמרי יפנה, שמרי לבך הטוב, אמציהו בדינה.</p>	<p>6</p>	<p>בית 3</p> <p>זה ערב קיץ לכאורה, זה לכאורה רק ערב קיץ טוב, ידוע וישן, שבא לחסד ולרחמים, לא למורא ולא לרחש חשדות ודבר אשם, שבא עם ריח תבשילים ועם מנורה אשר תאיר עד אם ננוח ונישן. רק ערב קיץ חם וטוב הוא לכאורה, רק ערב קיץ חם שבא לא למורא.</p>
<p>הנה הרוח יד שולחת ובלי רחש פתאום חלון לאט נפתח בחשכה. אמרי מדוע את צוחקת כמו פחד, אמרי מדוע את קופאת כמו שמחה? אמרי מדוע העולם כה זר עדין ואש ומים מביטים בו מכל צד? אמרי מדוע בו מפפרים חיה כמו צפור מבהלה בתוף כף-יד? אמרי מדוע את מעוץ ורעד רב כמו צפור בחדר בחפשה אשנב?</p>	<p>7</p>	

(שים לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

<p>שְׁמֵרֵי נִפְשָׁהּ, לִבָּךְ שְׁמֵרֵי, שְׁמֵרֵי נִפְשָׁהּ, שְׁמֵרֵי חַיִּיהָ, בִּינְתָהּ, שְׁמֵרֵי חַיִּיהָ, אוֹלֵי הָאֵשֶׁר בָּךְ שׁוֹכֵן וְהוּא דְבָשָׁךְ, דְּבָשָׁךְ הַחֶסֶם כְּדָמִי לִבָּךְ וְדַמְעוֹתֶיךָ, דְּבָשָׁךְ הַחֶסֶם וְהַכָּבֵד וְהַחֲשֹׁךְ-- הָעֶרֶב בָּא. יָפָה מְמוֹנוֹ אֵין בִּינְתִים. הָעֶרֶב בָּא. הוּא כָּבֵר הַחֲלִיף אֶת הַשָּׁמַיִם.</p>	<p>בית 10</p>	<p>הַגִּידִי לָמָּה וְאֵל מִי בְּלִי קוֹל בּוֹכָה אֶתְּ? אֲמִרֵי מִנֵּיין לָךְ, פְּתִיחַ מְאֻמִּינָה, שְׁהַחַיִּים נוֹצְרוּ לֹא לְלַמְדֵנוּ דַעַת, כִּי אִם נוֹצְרוּ כְּדֵי לְטַל אֶת הַבִּינָה? אֲמִרֵי, כִּי צֵד? מְדוּעַ? מִי אָמַר לָךְ זֹאת? אֲמִרֵי, מִנֵּיין? מִי גָלָה לָךְ אֶת הַסּוּד?</p>	<p>בית 8</p>
<p>שְׁמֵרֵי נִפְשָׁהּ, הֲלֹא טוֹבוֹת צוֹפֵן הָעֶרֶב וְרַק עוֹד אֵין לְדַעַת בְּיַד מִי וְאִיךָ. הֲלֹא הָרוּחַ, שְׁאִינָה מְדַבֶּרֶת, לֹא לְחַנֵּם רְכוֹת נוֹגַעַת בְּכַתְפֶךָ. בְּאוֹר יָרַח וְחֲשֵׁמֶל הָעִיר מוֹאֶרֶת. שְׁמֵרֵי חַיִּיהָ, בִּינְתָהּ, שְׁמֵרֵי נִפְשָׁהּ.</p>	<p>בית 11</p>	<p>הַסִּפְנוֹת רַבּוֹת וּמְסֻפָּרֵן מְאֹה וְהֵן רוֹבְצוֹת אוֹלֵי בְּמַעְגַל אוֹרֵב אֶף לֹא אוֹתָן, אֶף לֹא אוֹתָן אֶת יָרְאָה, רַק אֶת נִפְשָׁהּ הַמְּאֻהָבָה וְהַמְּלֻאָה, הַמְּתַחַלְחֶלֶת לְקוֹל צַעַד מִתְקָרֵב, אוֹתָהּ יָרֵאת, אֶת הַרְפָּה, אֶת הַשִּׁיָּה, אֶת הָרְעָה, אֶת הָרוֹחַצֶת בְּדָמֵי לֵב.</p>	<p>בית 9</p>

בבתים 7-8 בשיר האב שואל את בתו שאלות רבות.
הסבר שאלות אלה ואת תפקידן בעיצוב מערכת היחסים בין האב לבתו.

ענה על אחת מן השאלות 18-21.

שירת חיים נחמן ביאליק

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא זְכִיתִי בְּאוֹר מִן הַהֶפְקֵר / חיים נחמן ביאליק

בית 1
לא זְכִיתִי בְּאוֹר מִן הַהֶפְקֵר,
אֶף לֹא־בָא לִי בִירְשָׁה מְאֹבִי,
כִּי מִסְלְעִי וְצוּרֵי נִקְרָתִיו
וְחֻצְבָתִיו מְלַבְּבִי.

בית 2
נִיצוֹץ אֶחָד בְּצוּר לְבִי מִסְתַּתֵּר,
נִיצוֹץ קָטָן – אֶף כְּלוֹ שְׁלִי הוּא,
לֹא שְׁאֵלָתִיו מְאִישׁ, לֹא גִנְבָתִיו –
כִּי מְמַנִּי וְבִי הוּא.

בית 3
וְתַחַת פְּטִישׁ צְרוּתִי הַגְּדוּלוֹת
כִּי יִתְפּוּצֵץ לְבָבִי, צוּר־עֵז,
זֶה הַנִּיצוֹץ עָף, נִתְּזָ אֶל־עֵינִי,
וּמְעֵינִי – לְחֲרוּזִי.

בית 4
וּמְחֲרוּזֵי יִתְמַלֵּט לְלִבְבְּכֶם,
וּבְאוֹר אֲשֶׁכֶם הִצַּתִּיו, יִתְעַלֵּם,
וְאֲנֹכִי בְּחֻלְבֵי וּבְדָמֵי
אֶת־הַבְּעֵרָה אֲשַׁלֵּם.

מוטיב הלב בא לידי ביטוי בשיר ארבע פעמים.

הסבר את התרומה של מוטיב זה לבניית משמעות השיר.

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

"חֹזֶה, לֶךְ בְּרַח" [עמוס ז', י"ב] / חיים נחמן ביאליק

בית 1 "לֶךְ בְּרַח?" – לֹא יִבְרַח אִישׁ כְּמוֹנִי!

הַלֹּךְ בְּלֹאט לְמִדְנֵי בְּקָרִי,

גַּם דָּבַר כֵּן לֹא לְמִדְהָ לְשׁוֹנֵי

וּכְקָרְדִם כְּבֵד: פֶּלַד דְּבָרֵי.

בית 2 אִם־כֹּחֵי תָם לְרִיק – לֹא־פִשְׁעֵי,

חֲטֵאתְכֶם הִיא וְשָׂאוּ הָעֵוֹן!

לֹא־מִצָּא תַחֲתֵיו סֶדֶן פְּטִישֵׁי,

קָרְדָּמֵי בָּא בְּעֶץ רִקְבוֹן.

בית 3 אֵין דְּבָר! אֲשֵׁלִים עִם־גּוֹרְלִי:

אֶת־כְּלֵי אֶקְשֶׁר לְחַגּוֹרְתִי,

וְשִׁכִיר הַיּוֹם בְּלִי שְׂכָר פֶּעֲלִי

אֲשׁוּבָה לִי בְּלֹאט כְּשֶׁבֵאתִי.

בית 4 אֶל־נְוֵי אָשׁוּב וְאֶל־עֲמֻקָּיו

וְאֶכְרַת בְּרִית עִם שְׂקָמֵי יַעַר;

וְאֶתֶם – אֶתֶם מְסוּס וְרִקְב

וּמְחָר יֵשָׂא כְּלֶכֶם סַעַר.

בשם השיר יש ביטוי לזיקה בין תפקיד הנביא ובין תפקיד המשורר.

הסבר והדגם כיצד הזיקה ביניהם באה לידי ביטוי בשיר.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

ואם ישאל המלאך / חיים נחמן ביאליק

בית 1 בני, נשמתיך איה? -

"שויט בעולם, בקטנה, מלאכי!

יש בעולם כפר שאנו, מקוף חומת יערים,

ולכפר רקיע תכלת, בלי מצרים רקיע,

ולרקיע התכלת בת'יחידה באמצע:

עב יחידה, לבנה וקטנה.

ובצרהי יום קיץ בדד שחקשם ילד,

ילד עזוב לנפשו, רך ויחיד וחולם -

ואני הוא הילד, מלאכי.

פעם אחת התעלף כלי העולם וישתק,

ושתי עיני הילד השמימה נמשכו,

ויראנה, היחידה, הזכה, הברורה,

ונפשו יצאה בראותו, כצאת יונה משובכה,

אל העב הנחמדה".

בית 2 - ותמוג? -

"גם שמש יש בעולם, מלאכי!

את נשמתי הצילה קרון פז רחמניה,

ועל כנפי האהר ימים רבים פאזה

כצפרת לבנה;

פעם רכבה בבקר על גב קרון הזנה,

הלוך הלכה לבקש פנינת טל בין הדשאים,

ודמעה זכה ותמה אז על לחיי רעדה,

ותזדעזע הקרון ונשמתי צנחה -

ותשתקע בדמעה".

בית 3 - ותיבט? -

"לא, כי נשרה על דף גמרא קדושה.

גמרא היתה לזקני שעירת גוילים ומעוכה,

ובכרסה - שתי שערות של זקנו הלבן,

חוטי ציציות פסולות של טליתו הקטנה

וסמנים של הרבה טפות חלב ושעוה,

ובגמרא הזאת, במעי אותיות מתות

בדד פרפרה נשמתי".

בית 4 - ותחנק? -

"לא, פרפרה ותשורר, מלאכי!

באותיות המתות שירי חיים הקרו,

ובארון ספרי זקני מתי עולם נזדעזעו.

שונים היו השירים: על עב קטנה ובהירה,

עלי קרון הזנה ועלי דמעה מזהירה,

עלי ציציות פסולות ועלי טפות של שעוה -

אך שיר אחד לא ידעה - שיר עלומים ואהבה.

ותכל לצאת, ותהמה, ולא מצאה תנחומין,

ותתעלף עד כלותה, ויהי צרלה עד מות.

פעם אחת פקדתי את גמרתי הבלה -

והנה פרחה מתוכה נשמתי.

בית 5

ועדן היא טסה ומשוטטת בעולם,

משוטטת ותועה ואינה מוצאת תנחומין;

ובלילות הצנועים שבתחלת כל חדש,

בהתפלל העולם עלי פגימת הלבנה,

היא מתרפקה בכנפה עלי שער האהבה,

מתרפקת, דופקת ובוכיה בחשאי,

ומתפללה עלי האהבה".

מהו התפקיד של השאלות שהמלאך שואל בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

שיר שלא נלמד

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שָׁלֵג / לואיז גליק*

תרגם עודד פלד

שְׁלֵהי דְצִמְבֵּר: אָבִי וְאֲנִי
נוֹסְעִים לְגִיּוֹ יוֹרְק, לְקָרְקִס.
הוא אוֹחֵז בִּי
עַל כְּתֻפֵי בְרוּחַ הַצּוֹרְבֵת:
פְּסוֹת נִיר לְבֹן
מְעוֹפְפוֹת מְעַל אֲדָנִי הַמְּסֻלָּה.

אָבִי אָהֵב
לְעֵמֵד כָּף, לְאַחֵז בִּי
מִבְּלִי לְרֵאוֹת אוֹתִי.
אֲנִי זוֹכֵרָת
שֶׁהִישַׁרְתִּי מִבֶּט לְפָנַיִם
לְתוֹךְ הָעוֹלָם שְׁאֵבִי רָאָה;
לְמַדְתִּי לְסַפֵּג אֶת רִיקְנוֹתוֹ,
אֶת הַשְּׁלֵג הַכְּבֵד שֶׁלֹּא
יֵרֵד אֲרָצָה, מְסֻתָּחֵר סְבִיבֵנוּ.

מהי חוויית הילדות שבאה לידי ביטוי בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

* לואיז אליזבת גליק היא משוררת אמריקנית יהודייה שקיבלה את פרס נובל לספרות בשנת 2020.
ספרה "איריס הבר" יצא לאור בעברית בשנת 2012 בהוצאת כרמל (תרגום לעברית: מכבית מלכין ויואב ורדי).

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך